

СТАВЛЕННЯ О.І.КАНДИБИ (О.ОЛЕСЯ) ДО РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ 1905 ТА 1917–1919 РОКІВ

С.К. РУДИК, доктор ветеринарних наук, професор
О.Г. МОЛДОВАН, аспірант*

Вперше подаються відомості ставлення ветеринара, поета, громадського діяча О.І.Кандиби (О.Олесья) до революційних подій у Росії. О.Олесь, війна, студент, Центральна Рада, Директорія.

Важливо справедливо показати позицію О.Олесья під час революційних подій у Росії.

Мета дослідження – з'ясувати ставлення О.І.Кандиби (О.Олесья) до революційних подій 1905 та 1917–1919 років

Матеріали і методи дослідження. Матеріалом для дослідження слугували архівні матеріали, газети, листи, спогади. При цьому дотримувалися принципів об'єктивності, достовірності та комплексного підходу до вивчення питання.

Результати дослідження. Рік 1905 студент О.Кандиба зустрів з особливим піднесенням, – адже це був рік революційних подій.

Він переклав українською мовою популярні пісні: «Марсельєза» («Над залитою кров'ю землею...»), «Варшав'янка» (Хмари зловіщі нависли над нами...»), «Сміло в ногу рушайте» тощо. (1)

Ці переклади та вірші-агітки поширювалися з іншими прокламаціями. Про політичне значення його віршів цього часу свідчить зміст вірша «Ще в нас вогонь не згас в грудях...» (1905):

Ще в нас вогонь не згас в грудях,
Ще має наш народний стяг,
І тільки Січі прийде час,-
Злетяться враз мільйони нас.

Революційні події 1905 р. особливо надихнули студентство ветеринарних інститутів. Взірцем для них був революціонер М.Е.Бауман, випускник Казанського ветеринарного інституту, якого у 1905 р. вбили у Москві (його ім'я присвоєно Московському вищому технічному училищу). Похорони М.Е.Баумана сколихнули не тільки студентство Москви, а і всієї Росії.

Студенти Харківського, Казанського, Варшавського ветеринарних інститутів приєдналися до революційних подій. Царський уряд реагував на це винятковими діями – всі ці інститути в 1905–1906 рр. були закриті.

На ці революційні події, дещо пізніше, О.Кандиба відповів закликом у вірші «Я знаю вас, нащадки запорожців» (1910):

* Науковий керівник – доктор ветеринарних наук, професор С.К.Рудик

Я знаю вас, нащадки запорожців,
Я вірю вам і низько б'ю чолом!
Дивлюсь на вас і вірою займаюсь,
І б'ю поламаним крилом.
... А як спитають: «Хто ви, люде?»
«Ми дурні, пане, з слободи...»
«Ви малороси?» - «Бідні, пане,
Б'ємося в лихо із біди».
Ще й шапку скинемо низенько
І свій покажем переляк...
Я знаю вас, нащадки запорожців,
І вірю, вірю. Боже, як!

Та особливо активно О.Кандиба реагував на революційні події 1917–1919 рр. Він разом зі своїми колегами-ветеринарами працював над розбудовою не лише ветеринарії, але й держави.

Як поет, О.Олесь постійно відкликався на політичні події у цей період. Так, на наступ Антанти, він відповів «маленьким фейлетоном»:

Їдуть знов новозеландці,
А за ними сенегальці,
Самоїди, африканці,
і приїдуть завтра вранці.
Знову зустрічі, банкети,
І гірлянди, і букети,
Знову вилізуть кадети:
«Поверніть, мовляв, мушкети».

Але всюди сніг біліє,
Український вітер віє
І непевний дощик сіє –
Що – коли заожеліє?!

Розкидаймо швидше квіти...
Бо не встигнемо зустріти...
Бо морозець припече –
Африканець утече.

(«Трибуна», 1918. – 21 грудня)

О.Олесь боляче сприймав зраду інтересів України М.Грушевським та особливо П.Скоропадським. Слід відмітити, що П.Скоропадський 18 листопада 1918 року командування всіма збройними силами передав графу Келеру. Той не лише розповсюдив містом брутальну прокламацію про те що існує єдиний «русский народ», але й видав наказ (мовою оригіналу):

«...Оповіщуємо, що зараз провадиться праця для відбудування єдиної Росії...»

...хто працює проти єдності Росії, вважаються внутрішніми ворогами, боротьба з котрими для всіх обов'язкова.

А хто не хоче боротися, ті підлягають військово-польовому судові як за невиконання моїх наказів».

Головнокомандуючий генерал-од-кавалерії Келер
(«Відродження», 1918. – 21 листопада)

На дії М.Грушевського та П.Скоропадського О.Олесь відповів
віршем «1918»:

Лукавий, хитрий був дідок,
Любив неправду й зраду...
Закликав німців в наш куток,
Звалив Центральну раду.

Земельку дав і одібрав,
(хоч панству жиру збавив),
В мішок республіку сховав

І гетьмана наставив.

З Москви привіз нам москалів

І фахівців до біса!

«Союзи», «Спілки» смашно з'їв

І дав нам Протофіса.

За щось студентів розстріляв
І вихваляв злочинців,
Устами Келера сказав:
«Немає українців!»

А десь на селах, по лісах
Ховав у землю зброю,
І гнів розпалював в серцях,
І звав селян до бою.

«За Русь! За батюшку-царя!»
Гуляв він у столиці

І разом з тим проводиря

Виводив із в'язниці.

Антанське військо посилав,
(І силу нечисленну!)

І в боки кожного штовхав:

«Та бий же «Неділиму!»

Щодня висаджував десант,
Щоб знищити Україну,
А одночасно серед «банд»
Заводив дисципліну.

Фортецю з Києва зробив,

Озброїв школярами,

І всі шляхи обгородив

Селянськими списами.

Лукавий хитрий був дідок –
Усе життя всміхався.
Сьогодні теж всміхнувся! І здох,
Але не попрощався.

(«Трибуна», 1919. – 1 січня)

Про наступ різних армій та більшовиків на Київ О.Олесь видрукував
«На біжучі теми»:

Ви чули? Ви чули? Зуави*! Зуави!
По лікаря швидше! Дві шклянки води!
Вже швидко: Вже близько Зуави. Удави.
Вже близько: вже швидко прибудуть сюди.
З хвостами, З зубами... А пащі! а пащі!
Роззявить, ковтне і нема!
Що довго казати! Пропасі, пропасі!
Упасти – просити, благати дарма.

Прогавили сонні ворони, роззяви,
Шматує, пече каяття.
Добридень, слони, крокодили, удави!
Добраніч, добраніч, життя!
(«Трибуна», 1918. – 1 січня)
*Зуави – спеціальні легіони Антанти
«Але краще...»
Але краще... з уст ні пари!
(Про мадьярів говорить
Ще цензура не велить).

За мадьярськими полками
(бік!) Голодними вовками
Идуть по цукор, по книші
Славнозвісні латиші.

А за дикою ордою
Троцький сам іде з косою,
(Щоб китайцям догодить
Став косицю він носить).
А за Троцьким в фаєтоні
В позолоченій короні
Їде бѐлой, руськой царь,
Православний государь.

І везе всі мрії наші...
Віз березової каші
До в'язниці, до петлі
І до дулі взагалі.
(«Трибуна», 1919. – 11 січня)
З гіркотою О.Олесь зустрів новий 1919 рік:
Молюсь... Лише молюсь – благаю,
Шукаю Бога в небесах,
На землю падаю в сльозах,
І в муках мучусь – уміраю.

О, Боже, змий з землі своєї,
Як мак, червону людську кров.
Хай зацвітуть в серцях лілеї,
Братерство, воля і любов!

Сховали шлях від нас тумани,
Ми заблудилися вночі...
О, Боже, зглянься на наші рани,
Склади скривавлені мечі!

І те, що ми, ціною крові,
Ціною жертв купили ми,
Із милосердя, із любови
У вбогих нас не одніми.

Молюсь! Лише молюсь – благаю,
Шукаю Бога в небесах,
На землю падаю в сльозах
І в муках мучусь – уміраю.
(«Трибуна», 1919. – 11 січня)

У період революційних подій заклики та звернення О.Олеся особливо цінилися в Україні. Так, до Києва прибула делегація товариства «Просвіта» із села Красносілка на Чернігівщині, про що писали (мовою оригіналу)

«... Місяців два тому з ініціативи інструктора вищих початкових шкіл п. Литвина заклалось дуже рухливе і продуктивне товариство молоді ім. Олеся та Товариство «Просвіта» ім. Миколи Вороного, які мають на меті проводити культурно-організаційну працю не лише в селах, але й по околицях». («Трибуна», 1918. – 26 грудня)

Державний драматургічний театр у м. Києві запланував на 1919 рік постановку п'єси О.Олеся «По дорозі в казку».

Отже, О.Олесь на відміну від інших митців слова, активно реагував на щоденні події у житті України.

Своє бачення української демократії О.Олесь висловив у вірші «З Новим роком»:

Був рік Новий (це – другий нині!)
Але ніхто з ним не вітав,
І революції дитини
Редактор тільки шапку зняв...
Миліш тобі стара дорога...
О, демократія моя!
Не віриш ти в самого Бога,
Але святкуєш Палія.
Валентин*
(«Трибуна», 1919. – 14 січня)

* Валентин – псевдонім О.Олеся

Список літератури

1. Рудик Станіслав. Гордість «Харківського ветеринарного інститута імператора Николая I (1805-1905)». – К., 2009 – С. 258–345.
2. Рудик Станіслав. Позиція О.Олеся під час революційних подій 1917–1919 років / Станіслав Рудик // Науково-інформаційний вісник АН ВО України. – 2012. – № 3. – С. 78–83.

3. Рудик Станіслав. Повернення в забуття / Станіслав Рудик. – К., 2012. – 152с.

Впервые представлены данные оценки ветеринаром, поэтом, общественным деятелем А.И.Кандыбой (А.Олесем) революционных событий России в 1905 и 1917–1919 годах.

А.Олесь, война, студент, Центральная Рада, Директория.

We represent for the first time data concerning attitude of mind of the veterinary doctor, poet and public figure A.U.Kandyba (O.Oles) to the revolutionary events in Russia (1905, 1917–1919).

O.Oles, war, student, Central Rada, Dyrectory.